

QUÆSTIO MEDICA.

*CARDINALITIIS DISPUTATIONIBUS,
manè discutienda in Scholis Medicorum, die Jovis
vigesima secundâ Martii.*

M. CLAUDIO GUERIN, Doctore
Medico, rei herbariæ Professore, Præsidente.

An sanitas à calidi, frigidi, humidi, & sicci moderatione?

I.

SANITAS bonorum omnium condimentum jure dicitur, sine quo molesta opulentia, molesta amicorum necessitudo, molesta suavissimæ lucis usura est. Si senectutem miseram appellare licet, quæ animum avocat à rebus gerendis, facit infirmum corpus, privat omnibus voluptatibus, nec procul abest à morte: Quam potiori jure infelicem putabimus adversam valetudinem, quæ sic interdum hominem immutat ut apud se non sit, funeraturque qui paulo ante Achilles erat. Stultus est adversus ætatem & canitiem qui juvenili cæsarie virentem se fingit, silicernius, vietus ac veterinosus senex, ne dicam Acherontius & capularis, quem canum Proserpina scit, & cujus capiti personam detractura imminet. Nec minus stultus, qui præter consuetudinem emarcessens, & decorem coloremque amittens sibi non subvenit, non veritus ne in se non sit quod morbum ferat. Aut etiam qui speciosior, & plenior, & coloratior factus, bona sua suspecta non habet, seque fiduciâ secundæ valetudinis opprimi sinit. Sed stultissimus, sive sit habilissimo & quadrato corpore, sive gracili & infirmo, qui effusâ in omni intemperantia libidine, vel effectum corpus tradit acceleratæ senectuti, vel sese ultro ad interitum præcipitat. Homini numquam satis in horas cautum est, ne vi improvisa lethi rapiatur. Numquam fuit

cupido vitæ major, nec minor cura. Est tamen ars quæ sanitatem rem inæstimabilem confert, cujus beneficia, quantum quisque dederit, exæquare non poterit. Sanos esse nos existimamus cum muniis ad vitam necessariis sine ulla molestia fungi valeamus. οὐ τὸ ἐνεργεῖν ὅτι τὸ ὑγιαίνειν, ἀλλὰ τὸ δύνασθαι. Sed agendi facultas à naturali constitutione dependet. Ideoque ad Medici officium accommodate sanitas definitur, *Μαθησις καὶ φύσιν ἐνεργείας ποιητικὴ*. Constitutio autem illa in legitima partium consimilium temperie, & convenienti organicarum conformatione consistit. Hæcque vel absolute talis, solâ cogitatione comprehenditur; vel illi parvo intervallo sensui non obvio proxima, & revera optima est. Altera ab hac manifeste deficit, citra actionis læsionem, cujus magna latitudo, & differentia multiplex majoris minorisque ratione. Compositio- nis vitia, si ab utero vel fortuita causa orta exceperis, vix invenies ulla sine intemperie. Unde sanitas maxime pender à consimilium partium symmetria & harmonia, quæ si perfecta est, servatur accuratâ moderatione eorum quibus constat humanum corpus, seu retinetur in statu naturali per similia quantum fieri potest: si imperfecta, ut etiam similibus conservatur, sic Modico contrariorum usu sensim emendatur, seu moderatior efficitur.

I I.

QUI è veteribus Philosophis uno elemento cuncta constare censuerunt, hæredes sectatoresve non invenerunt. Corpora naturalia non uno motu cientur, neque generatio sine plurium mistione fit. Si homo esset quid unum numquam doleret, nec enim esset à quo pateretur; at constat eum doloribus vexari, ideoque alterari per contraria cum sensu & perceptione alterationis. Si vero gratis fingeretur ex se ipso dolere, sequeretur unum esse & simplicem morbum, unamque & simplicem ejus curationem; at multæ sunt morborum species, & multiplex eorum curatio, sicque homo non unico constat elemento sed pluribus. Primus divino numine afflatus Moses, cæli & quatuor elementorum creationem & ordinationem docuit, & ut terrâ ipsam & aquam duo gravia, sic per spiritum Domini qui ferebatur super aquas, aërem & ignem duo levia quæ sublimia rapiuntur intellexit. Revelata ut aqua terræ permiscetur præterquam in centro, sic aër

igni præterquam in suprema ejus regione, ubi cælo finitimus, ad ejus motum concitatur, fervoremque ac levitatem in integritate retinet. Alias ratione pabuli deorsum fertur, & in hæc inferiora devolvitur. Hippocrates qui quod apud Coos & Athenienses prophanos divinis honoribus affectus sit, divini senis, nomen obtinuit, quatuor elementa non solum ut mundi sed etiam ut mixti partes spectavit, quæ post obitum redirent, unde profecta essent, eaque tamquam physicus sensibus addictus, calidi, frigidi, humidi, & sicci nominibus insignivit. Ipsemet eadem in corporibus nostris energetica longo artis usu doctus, de his Medicos aphorismos æternum venerandos condidit. Aristoteles seu ratio Hippocratis interpres, quæ à præceptore accepit, eo illaudato luculentius explicuit. Galenus quoque secundum Hippocratem librum de elementis conscripsit, quem omnes coætanei Medici literati probaverunt. Hodie spretis veræ philosophiæ ac Medicinæ parentibus, plerique Epicuri, Cartesii, & Chymicorum veterum vel recentiorum figmenta sectantur. In tanta eorum qui se Medicos profitentur discordia, quomodo non succurreret infelix monumenti inscriptio, turbâ se Medicorum periisse. Inter eos quorum officium est apposite curare ad sanandum, necesse est ut constet saltem de primis principiis seu de his in quibus consistit ea symmetria quam omnes sanitatem appellant. Quorsum ubi de humana salute agitur, licita erit per cæcos & incertos tramites errandi libido; cum sanitatis assequendæ unica via sit, eaque trita vestigiis Hippocratis, fallere & falli nescii aphorismorum conditoris, Galeni, assecularumque illustrium, qui ætates inter experimenta consumpserunt, æterumque sui memores alios merendo fecerunt.

I I I.

QUATUOR elementa qualitates habent, quibus mundum complent & ad mixtorum generationem concurrunt. Gravitate & levitate majori vel minori, certum in rerum universitate situm obtinent. Calore, frigore, humore, & siccitate, quarum binas sed excellentem unam singula possident, agunt invicem & patiuntur, sese in minima comminuant, ad mediocritatem & concordiam adducunt, ac temperata per mixti formam coadunantur. A primarum qualitatum alteratione tem-

peries, seu qualitas actionis manifestæ causâ. A formarum elementariorum unione forma mixti, seu novus actus & nova species, sub qua formæ illæ colligatæ & repressæ delitescunt. Hanc & ejus proprietatem, qualitatemve specificam, sacro involucri natura tegit, abditque in sua majestate. Mixtis perfectis terra & aqua gravitatem & firmitudinem, seu crassamentum quoddam stabile & diuturnum, ignis & ær locupletati perfusione calorem & humorem agendæ & sustentandæ vitæ idoneos largiuntur. Calor ille natus humido primigenio insidet, idque continenter absorbendo unâ dissolvitur. Hinc alimenti necessitas, quo reficitur utcumque quod defluxit. Alimentum aliquatenus contrarium coctione opus habet, seu alteratione quâ calor certa temperie determinatus, illud corrumpit, ut aliud mixtum generet, assimilatione remotâ vel proximâ. Sed quod actu nutrit, partis temperiem & formam jam existentem induit, unde nutritio non latine licet adgeneratio dicitur. Hyeme & vere quibus ventres naturâ calidissimi, & somni longissimi, liberalior alimonia convenit. Recto epiploco ventriculi calor cibos infelicius coquit, licet externo abdominis operimento foveatur. Qui crescunt calido innato exuberant, plurimoque alimento egent ne corpus absumatur. Senum vero pusillus calor multis alimentis extinguatur. Horum etiam frigidum corpus non ita acutis febribus obnoxium est. Ad insiti singularum partium caloris tutelam, natura *ἐξ ἑαυτῆς ἐμψύτου θερμότητος* seu focum caloris nativi, & velut arcem vitalis spiritus, cor nempe construxit, à quo per universum corpus diffunditur. Dissecto jam demortui hominis cadavere, si in sinistram cordis sinum digitum immittas, luculentum calorem percipies. Caloris istius gratiâ, ab ipsâ natura pulsus institutus est, quo conservetur aëris attractione, & fumidorum halituum expulsionem. Cor insito calore cucurbitulæ instar trahit aërem, unâque sanguinem; trahit ut fruatur tracto, quo expletum aliquandiu trahere cessat, tumque fumidi halitus eliminantur & sanguis in aortam impellitur. Nam tractrice vi cordis ad tempus feriente, cor & arteriæ ad se redeunt. Cor contractum, paucis vapido excepto, quicquid continebat expellit. Undanter expansæ arteriæ sanguinem evolvunt & explicant, hospitemque à corde pulsum & im-

pulforem admittunt. Sed arteriarum adductio & remissio earum percussum efficit, siquidem tubulo in arteriam indito, constrictâque supra tubulum arteriâ, partes arteriæ infra posita non pulsant, licet sanguis influat. Vitali rivo in dies minus lentiusque eunte, hominem senio confici, & quasi arescere necesse est. Urque tibi temperamentum ab ortu calidum & humidum, in frigidum & siccum mutari constet; cerne adolescentulum bene habitum, nitidum, comatum, cujus membra quotidie finguntur & crescunt, donec ossa propter humorem sequacia & ductilia sunt, quique igneo vigore erectus stat, opere fervet, moras rumpit, pericula cuncta intrepidus adit. E regione vero intueri decrepitem senem, caput nivibus turpatum, vel rotundo ære & cortice lævius, oculos in extremam captivitatem adductos, faciem uva passâ vel stola rugosior, corpus incurvum, tremulum, truncive instar immobile, pellem atque ossa tabidâ macritudine, larvale simulachrum. Illum calore & humore gratiofo turgentem, hunc deficientem agnosces.

IV.

ELEMENTA dum sublimiorem naturam recuperant, vel assumunt, calidiora & leviora fiunt plus minus secundum partes, sicque rarefcunt, seu majorem sine materiæ additione quantitatem acquirunt, & quamvis tenuentur, ubi confertim sese efferunt, obviorem cedentium poros amplificanc. Ab aliquo elemento in misto fermentefcente, seu altioris loci occupandi cupido, quod eo fine confertim erumpere contendit, mixti que poros amplificat, fit mixti rarefactio seu per amplificationem pororum extensio, quæ semper cum fermentatione est, licet non eadem sit. Nam illa est motus activus fermenti, seu elementi sublimitatis avidi, misti quo continetur poros aperientis: Hæc motus passivus mixti cujus pori dilatantur à fermento. Ab elementis ut contrariis corruptio & putredo mixtorum. Corruptio cum novâ mistione prioris misti temperies & forma destruitur, novumque mistum generatur. Putredo cum calore extraneo humidum à siccò dirimente, mixtum in quid imperfectum degenerat, seu *κεῖμα* quoddam aquæ & terræ, donec ipsâ etiam aquâ resolutâ sola terra superstes maneat. Ista mutatio non momento sed sensim

terminum attingit, quem nundum adepta corruptio dici non debet, nisi analytica. Carnes & ossa corruptione livent aut nigricant. Putredine seu ulcere & carie dissolvuntur ac deficiunt. Pus igne & aëre defectum, in aquam præsertim salfam injectum subsidet, ob terram cineraceum est, & ob ejus dissolutionem agitatione quasi pulverulentum cernitur. Ipsum quoque foetet ac terri odoris est. Album, læve, æquale, & minime graveolens non ita computruit, nec indomiti caloris extranei notas exhibet. Ubi fit pus, πύον qui non semper dolores sunt, & febres magis accidunt, quam eo confecto. Forte in febribus intermittentibus, humoris in secretario putrescentis, subindèque ut in abcessu liquefcentis, ac cor attingentis, pars aliqua in pus versa & præambula, febris prævium rigorem inducit. Interdum calor extraneus gradum excedens pristinae formæ debitum, discussis quibusdam particulis igneis, cum frigore ad concordiam, devenit, tuncque humido seu pabulo blande inhærescit, ejusque cum sicco congregati terminationem absolvit, & novum mistum seu vermem generat. Calor attrahit, & materiæ dissipandæ impar retinet, frigus congerit & cogit: Hinc obstructions & tumores à sola causa conjuncta, ut etiam à diadoche & metastasi. Sed epigenesis scaturiginem habet, hæcque interdum à diadoche partem internam ignobilem onerante. Frigidum, ossibus, dentibus, nervis, cerebro, & spinali medullæ inimicum. Hoc ani musculum & alvum cohibet, cerebrum comprimit, poros contrahit, ἄλλον ἀσπνοῦ moratur; ulcera, carnes, & pulmones mordet; nervos convellit & distendit; rigores febriles & non febriles efficit; cutim obdurat, arterias diastoli immorigeras & rupturæ obnoxias reddit. Interdum intestina cruciat, hæcque & omentum insueto spiritu momento alienat, animi deliquia apnoica parit. Humidum immodicum, calorem obtundit, imprimis alvum & nervos laxat, Boeticam suam facit. Siccum alui onera, viscidos humores, & partes indurat; senibus præsertim magna ex parte alvum sistit, squallidam lassitudinem inducit, ac nervos convellit. An siccitate partes aliquæ corporis finduntur ac perfluunt? Cum splendore sicco mens prudentissima.

CONTRARIA contrariis temperantur & curantur. Viſtus humidus non modo pueris, & aſſuetis, ſed etiam ſenibus & febricitantibus conſert. Fames corpora ſiccatur, ideoque polyſarchis & obefis prodeſt. Refrigerata calefacere oportet, exceptis iis unde fluit ſanguis aut fluxurus eſt. Non tamen frigida ſuprà partes cruore manantes, ſed juxta eas adhibenda. Inflammationi etiam ſeu phlogofi recenti ſanguine cretæ, ſive epiphlogiſmati, atque eryſipelati non ulcerato, frigidum admoveſe convenit. Sed in vera phlegmone abſque orgaſmo epigenetica, ne veteraſcat, evacuatio per venæ ſectiōem & molliora enemata, potior eſt verà alteratione, quæ ſuppurationem quidem inhibet, ſed tumorem ſchirroſum, lividum, & nigrum efficit. At vero multum & repente calefacere, vel refrigerare, vel evacuare, periculoſum; tutum autem quando paulatim à contrario in contrarium tranſitus fit. Interdum febrilis calor flatulentas & pituitoſas ægritudines tollit: vehementique hepatis dolori, Ileo à ſtranguria ſupervenienti, convulſioni, & ſorbili ſomno repentinæ cephalalgia & aphonia conſectario medetur. Nonnumquam frigida affuſa, calore intro coacto tetanum ſanat, in juvene euſarcho, æſtate mediâ. Nonnumquam eadem aqua modico ſtupore dolores tumoresque articulorum ſine ulcere, & convulſiones minuit ac ſolvit. Ut coctiones naturales caloris nativi roboratione juvantur ac promoventur, ſic fermentationes accommodato refrigerio ſiſtuntur. Inſignes alterationes ſeu gangrænæ ad corruptiones contra naturam tendentes, & corruptiones ipſæ ſeu ſphaceli, calorem obruentis, extinguentis, & maligne ſiderantis materiæ detractiōe, & ſpirituum recreatione & irritatione ſedantur atque arcentur. Evacuantibus, ſiccantibus, & cauſticis interdum finiuntur putredines partium exulceratarum & carioſarum, quarum ſubſtantia diſſolvitur. Putreſcentes humores in febris, caloris extranei temperatione coquuntur, ut à natura ab utrumque mole ſeparantur & expellantur, aut medicamentiſ aliaſ cum noxa *xavvixois* expurgentur. Temperari & à natura regi neſcii, ſeu turgentes, ſubſultantes, & in partem nobilem jam jam ruituri, in febris malignis per initia, imo ipſâ die ſi valde acuta fe-

bris est, mochlico potenter revelluntur & exiguntur. In morbis à quibus abest cruditas seu putredo febrilis, ad catharsim *Lejia* sufficit. At in febribus adhuc *πεπρωός* requiritur, nisi quod vel in valde acutis rarum materia *ὀργα*: hoc est suoapte impetu concitata de loco ad locum transluat, dolo-remque & titillationem afferendo hominem inquietet. Hippocrati *πέπρωον* est quid febrile idoneum redditum quod excernatur, proinde quod deferbuit secretumque est. Idque si relinquitur, non remiscetur, sed recidivum morbum facit, vel in parte morbo mitigato vel ante dolente, laboreve lassata abcessum. Idipsumque nisi integre judicatum *φασμαχέειν & κινέειν* dñ. Alter ab Hippocrate *πα γαστρί* actuosissima ratus, aliquod horum secretum morbum parere censet, idque coquidum remiscetur, sicque purgatione non egere, aut tempestive interdum à natura vel arte expurgari. Verum sapores aut sunt effectus certæ primarum qualitatum temperiei in gustu, aut in eo duntaxat species & imagines producunt. Aliterque his activis habitis, salutaris alteratio & evacuatio arte fieri nequeunt. Nec enim dignosci potest quale sapidum secretum noceat, & quo temperari & educi possit. Utrum purgatio naturæ committenda, & quæ tempestivitas purgandi quod inflammat. Cavendumque nè nòcivo relicto aliud auferatur, cujus permissione temperaretur. Constamus calido, frigido, humido, & sicco, quorum certa temperies vitæ functionibus accommodatur, & à qua recessus sanitatem deterit, sitque morbus & morbi causa, atque contrariis curatur.

Ergo sanitas à calidi, frigidi, humidi, & sicci moderatione.

Proponēbat Parisiis J O S E P H U S C H A M B O N, Grignianus,
Baccalaureus Medicus. A. R. S. H. 1696.

Apud Franciscum Muguet, Regis & Facultatis Medicinæ Typographum.